

PANORAMA.

1950/I

Communistische organisaties in Nederland.

De taakverdeling in de afdeling onderging enige wijziging in verband met de bestedingsbeperking, die personeels- afvloeiing tot gevolg had.

Het conflict in CPN en KVC bracht ook gedurende de jongste verslagperiode veel extra werk mede, dat voorkeur van behandeling vereiste en bijzonder tijdrovend bleek te zijn. Na het treffen van speciale voorzieningen kon de steeds nagestreefde vlotte afdoening van alle taken der afdeling alsnog plaats vinden, zij het met hier en daar toenemende verschijnselen van arbeidsoverbelasting bij gebrek aan voldoende uitwijkmogelijkheden.

Vier leidinggevende medewerkers waren geruime tijd aan de sterkte van de afdeling onttrokken, een hunner in het eerste kwartaal 1958 voor het vervullen van een studie- opdracht bij het Defensie Studie Centrum en drie andere in april door het in een bredere BVD- vertegenwoordiging deelnemen aan een oriëntatie- en studiereis naar de Verenigde Staten (CIA).

De hoeveelheid ontvangen rapporten bleek ongeveer dezelfde als in het eerste halfjaar van 1957. Zoals bekend leverde 1957 een stijging van 20 procent t.a.v. het jaar- totaal in 1956 op. De thans ontvangen informatie bleken in het algemeen van hogere kwaliteit te zijn dan voorheen. Dit heeft in het bijzonder gelden voor het gehalte der gegevens die de dienst zelf verwierf. Het hoog niveau der informatie noodsaakte de verantwoordelijke bewerkers tot grote waakzaamheid ten aanzien van de bronbeveiliging. De fundamentele gegevens, beschikbaar voor evaluatie en interpretatie, ondergingen wederom een uitgebreide checking en cross-checking.

Teneinde een vlot en juist inzicht te verkrijgen in de meestal snel veranderende situaties werd het bestaande nauwe contact met de operationele afdeling van deze dienst nog intensiever, waarbij het wederzijdse overleg toenam. Een en ander kon het bespoedigen van de rapportage- arbeid ten goede komen, al wordt alsnog naar verdere verbetering daarvan gestreefd.

Bovenal uit de verkregen informatie van geheime aard kon een oordeel worden gevormd over de mate, waarin de CPN en sommige van haar hulporganisaties door de tweespalt in de partijleiding werden verzwakt.

Het roeyement van de opposanten uit het partijbestuur der CPN - WAGENAAR, GORTZAK, BRANDSEN, REUTER en Mevrouw LIPS- Odinet - bracht verdere opheldering.

-2-

In het vorige overzicht kon van sommige der bij het conflict betrokken personen de positiebepaling nog niet worden gegeven, omdat hun aarselend optreden een onduidelijke situatie had geschapen.

De consequenties van het conflict en de daaruit voortgekomen activiteiten konden bij voortduring worden gevolgd ook nadat de betrokkenen zich op het internationale vlak gingen roeren. Niet op de laatste plaats vergden deze internationaal-communistische aspecten van het zich toespitsende conflict een zorgvuldige observatie en bestudering. Vooral werd daarbij een inzicht verkregen in de relaties, die de oude EVC en de partijgetrouwe "EVC-1958" onderhouden met het WVV-secretariaat.

Vastgesteld kon worden, dat het Wereldvakverbond ten opzichte van de conflict-situatie in de EVC een beleid van afwachten voerde. De WVV-taktiek is temeer interessant, waar in deze kwestie politiek gerichte reacties van Moskou (Prawda en Trud) en van Praag (Rudé Právo) de noodzaak van eensgezindheid op ideologisch gebied en ook op het vakbondspolitieke terrein beklanteenden.

De teruggang van de CPN-invloed bij de statenverkiezingen van maart en de gemeenteraadsverkiezingen van mei toonden aan, dat de aantrekkingskracht van het communisme in Nederland verder is verminderd.

Op het terrein van de mantelorganisaties - o.m. de vriendschapsverenigingen en de communistische vrouwenbeweging - bood de afdeling de helpende hand bij het uitwerken van operationele gegevens. Hooggeplaatste informatie-bronnen bevestigden, dat het conflict in partij en EVC zich ook laat gelden in verscheidene andere hulporganisaties van de CPN. Politiek werd de aandacht vooral gericht op de voorbereiding van het internationale vredescongres in juli 1958 te Stockholm, op de oprichting van een nieuwe organisatie voor culturele uitwisseling in de USSR en op het in het ANJV gevormde comité voor internationale uitwisseling van jongeren van uiteenlopende gezindte.

Een begin kon worden gemaakt met de uitvoering van een adviserende functie van deze dienst in het kader van de culturele uitwisseling tussen het Sowjet-blok en Nederland.

Het centraal door deze dienst verstreken van politieke inlichtingen die de Militaire Inlichtingen Dienst (MID) ter voorbereiding op zijn oorlogstaak behoeft, vond goede voortgang. Als resultaat van het werk in

-3-

-3-

dese verslagperiode beschikken de militaire autoriteiten thans t.a.v. alle CPN-distrieten over fundamentele documentatie betreffende de sterkte en de structuur van de partij en haar hulporganisaties.

#### Overige groeperingen.

De in 1958 waargenomen activiteiten van het Nederlandse groepje Trotskisten gaven de terugslag te zien op het falen van de "intredepolitiek" t.o.v. PvdA en NVV. Het povere met deze taktiek bereikte resultaat leidde tot het besluit van het centraal comité van de RCP om in ons land het Trotskisme ook weer openlijk te propageren. Een sindsdien gehouden peiling van de stemming in die kring wees echter op geringe verwachtingen.

Het optreden van de Pacifistisch Socialistische Partij vroeg verdere aandacht op grond van het navolgende: het programpunt insake eenszijdige ontwapening; de door het bestuur gestelde mogelijke samenwerking met de CPN in bepaalde kwesties en de steeds aanwezige kans op communistische beïnvloeding van de PSP.

Een aantal benafide pacifistische organisaties bleef onderwerp van observatie uit hoofde van de belangstelling die zij van de kant der CPN genieten, waardoor deze verenigingen o.q. hun leden in communistische "vredesacties" betrokken kunnen worden.

Aan de hand van regelmatig binnenkomende rapporten konden de bedrijvigheid en de plannen van de oud-politieke delinquenten nader worden bekeken. Inzicht werd verkregen in het neo-nazistische streven van een voormalige Oostenrijkse SS-er. De betrokkene strekt zijn activiteiten t.b.v. een door hem opgerichte internationale organisatie ook tot ons land uit.

Het betreft hier de "Sozialorganische Ordnungsbewegung Europas", afgekort de "Sorbe", waarvan de doelstellingen op enkele punten overeenkomst hebben met die van Paul van Tienen's voormalige NRSB.

Het was voorts mogelijk de hand te leggen op het zogenaamde Testament van Mussert. Het terzake ingestelde onderzoek wees uit, dat het hier inderdaad enige door Mussert zelf geschreven "verantwoordingen" betreft.

#### Vreemdelingen.

In het begin van verslagperiode verlieten de drie leden van de Russische militaire missie, die door de Nederlandse Regering wegens subversieve activiteit tot personen non grata waren verklaard, ons land. Van de zijde van de Russische Ambassade werd medegedeeld, dat de functie van militaire- marine- en luchtmacht-attaché voortaan in één persoon zou worden verenigd; hetgeen een verlichting van de taak van de



Dienst kan meebrengen. Geconstateerd kon worden, dat bedoelde uitwijking de Russen toch niet voldoende hebben afgeschrikt.

Een voor de algemene observatie moeilijke factor vormt de onderbrenging van enkele onderdelen van de Russische Ambassade elders in eigen panden.

De vertegenwoordiger van Sovexportfilm - tot dusverre in hetzelfde perceel als de Tass-vertegenwoordiging gehuisvest - verhuisde naar een pand te Amsterdam. Daarnaast werden voorbereidingen getroffen ook de informatiedienst van de Sovjet-Ambassade in een eigen pand onder te brengen.

Ook door de te verwachten vestiging h.t.l. van een Aeroflot-vertegenwoordiging zal nog met uitbreiding van het aantal te observeren Sovjet-Russische kantoren rekening dienen te worden gehouden.

Het aantal, de Ambassade ter beschikking staande auto's, breidt zich ook uit, evenals het aantal diplomatische- en ook niet-diplomatieke functionarissen van deze Ambassade in het bezit van een Nederlands rijbewijs.

Het aantal Sovjet-Russische delegaties, dat ons land gedurende het eerste halfjaar van 1958 inreisde voor deelneming aan - in hoofdsak wetenschappelijke - congressen, bedroeg 20. De groep Sovjet-Russische toeristen, welke in juni j.l. het eerst sedert de Hongaarse gebeurtenissen ons land bezoekt, telde 20 leden; volgens de ontvangen visumaanvragen waren het intellectuelen uit Georgië.

Op propagandistisch terrein trek, naast de gebruikelijke activiteit der Sovjet-Ambassade in deze, de aandacht de tentoonstelling "40 jaren Sovjetfilm", gepresenteerd in het Stedelijk Museum te Amsterdam op initiatief van het Sovjet Ministerie van Cultuur. De uitnodiging tot bezoek aan deze tentoonstelling bleek mede uit te gaan van het Nederlands Filmmuseum.

Voorts werd geconstateerd, dat de Sovjet-Ambassade contact had met een bestuurs-functionaris van de Pacifistisch Socialistische Partij (P.S.P.), alsmede van "Kerk en Vrede".

Tenslotte werd nog bericht ontvangen omtrent de wens van de Oecumenische Raad van Kerken in Nederland, twee Sovjet-Russische vertegenwoordigers van de Grieks Orthodoxe Kerk voor een bezoek aan Nederland uit te nodigen.

In de verslagperiode keerden drie naar de Sovjet Unie geëmigreerde gezinnen (waarvan de vrouw van Russische origine) naar Nederland terug. Emigratie/repatriëring vond niet meer plaats. Van de zijde der Ambassade worden ten deze geen overredingspogingen meer ondernomen. Wel zet het Comité voor de "Terugkeer naar het Vaderland" vanuit Oost-Berlijn de propaganda voor deze terugkeer nog onvermoeid voort.

Men volstaat thans blijkbaar met het brengen

-5-

van korte familiebezoeken aan de Sovjet Unie, waarvoor enige tientallen visa werden verleend.

Het aantal Hongaarse vluchtelingen, dat zich medio april in Nederland bevond, bedroeg: 2488. Nader toegelaten op visumaanvragen werden 260. Huidig totaal: 2748.

Tot 1 juni repatrieerden 605 Hongaren, hiertoe bewogen door heimwee, gebrek aan aanpassingsvermogen, ondervonden desillusies, e.d.

In 1957 werden 171 Hongaarse vluchtelingen aan een uitgebreid verhoor onderworpen; in 1958 zullen naar schatting nog 140 vluchtelingen worden verhoord.

Tot dusverre kon - aan de hand van eigen verklaringen - onder de Hongaarse vluchtelingen de aanwezigheid worden getraceerd van: 72 leden van de Hongaarse communistische partij, 658 leden van de Hongaarse communistische jeugdbeweging, 45 dienstplichtigen van de Hongaarse veiligheidsdienst (A.V.H.) en 15 criminële delinquenten.

Het aantal partijleden zal in feite groter kunnen zijn, daar niet alle het wenselijk zullen hebben geacht open kaart te spelen. Bij de beoordeling van hen, die wel van hun lidmaatschap blijf hebben gegeven, dient in aanmerking te worden genomen, dat voor sommige functies het partijlidmaatschap verplicht was. Verklaarbaar is ook het grote aantal leden van de Hongaarse communistische jeugdbeweging; immers het lidmaatschap opende de weg voor voortgezette studie of vakeopleiding. De A.V.H.- dienstplichtigen bleken over het algemeen belast met taken van ondergeschikte aard, voornamelijk grensbewaking (42).

In één geval kon worden geconstateerd, dat de "vlucht" van een Hongaar naar Joegoslavië en zijn daarop volgend verzoek om in ons land te worden toegelaten, door de Hongaarse veiligheidsdienst was georganiseerd. Toen nader bleek, dat de man wel in West-Duitsland was toegelaten, werd de Duitse zusterdienst gewaarschuwd. Uit een door die dienst ingesteld onderzoek bleek, dat betrokkene bezig was opdrachten voor de Hongaarse veiligheidsdienst te vervullen; hij is daarop gearresteerd.

Door het afspringen van een lid van de Hongaarse diplomatieke vertegenwoordiging alhier - betrokkene vroeg asyl in West-Duitsland - werd de kennis van deze Dienst met interessante gegevens aangevuld.

Het Poolse Consulaat- generaal te Amsterdam is als bezuinigingsmaatregel opgeheven; de werkzaamheden zullen - evenals dit vóór 1954 het geval was - door de Legatie worden verricht.

De Poolse vertegenwoordiging heeft aan de 93 leden tellende pre- Warschau "Bond van Polen in Nederland", de verzekering gegeven dat Polen, die als gevolg van een verslechterende economische toestand in Nederland

-6-

werklees mochten worden, zonder meer naar hun land zullen kunnen terugkeren, waar zij dan zullen worden geholpen. Bedoelde Bond maakt ook veel propaganda voor het ondernemen van vakantiereizen naar Polen, welke onder meer door een autobusonderneming te Heerlen worden georganiseerd, die in verbinding staat met het Poolse reisbureau Orbiss.

De Poolse boerenpartij in Nederland heeft een volksuniversiteit opgericht voor de in de Benelux verblijvende Polen.

De Poolse regering heeft haar toestemming voor Poolse zeelieden, zich te laten aanmonstern op schepen van het Westen, ingetrokken; vermoedelijk omdat teveel Poolse zeelieden van de tevoren aangeboden vrijheid gebruik hebben gemaakt hun land definitief te verlaten.

In de afgelopen maanden is speciale aandacht besteed aan het personeel van de Tsjechische diplomatieke vertegenwoordiging hier te lande. Opvallend was de - ondanks de bekende politieke controversen - gebleken aanwezige goede verstandhouding met de Zuid-Slavische legatie.

Door bemiddeling van de Tsjechische persattaché heeft de communistische drukkerij Heilmann & Co. te Amsterdam het drukwerk mogen verzorgen van het Tsjechische paviljoen op de Brusselse tentoonstelling. Het benodigde papier is geleverd door een Tsjechische staatsfirma; dit werd op "libre permis" ingevoerd.

Het Tsjechische reisbureau "CEBOK" heeft contact opgenomen met een Amsterdams reisbureau, in verband met mogelijke trips van Tsjechen naar ons land (samen gaand met een bezoek aan de Brusselse tentoonstelling).

Ingevolge opdracht der R.I.-regering hebben vele Indonesische studenten hun studie in Nederland afgebroken en elders - veelal in West-Duitsland - verder te gaan studeren. In haar orgaan "Ganeqa" heeft de Indonesische studentenvereniging "Persatuan Peladjar Indonesia" (P.P.I.) melding gemaakt van de namen harer vertegenwoordigers in verschillende steden in West-Duitsland. Mogelijk zullen er ook Indonesische studenten naar Tsjechoslowakije en Oost-Duitsland gaan om daar verder te studeren met door de regeringen dezer landen ter beschikking gestelde beurzen. Het Indonesische verenigingsleven in Nederland biedt overigens een mat beeld.

Aan boord van de schepen der Rotterdamse Lloyd en van de Maatschappij Nederland bestaan nog steeds secties van de Communistische "Serikat Buruh Pelabuan Pelajaran", maar er is geen bepaalde activiteit waargenomen. Vastgesteld werd, dat te Amsterdam een postadres bestaat van de Indonesische Vakcentrale SOBSI. Op dit adres woont een Nederlandse communist.



-7-

De bezetting van het kantoor van de Zaakgelastigde van de Chinese Volksrepubliek alhier is versterkt met twee staf-functionarissen: een (ambassade)raad en een handelsattaché.

Een delegatie van de "Chinese National Silk Corporation" vertoefde vrij langdurig in ons land. Ook de Nederlandse studentenjeugd tracht men voor China te interesseren door uitnodigingen voor het bijwonen in Peking van het daar te houden a.s. I.U.S.-congres van 4 tot 13 september a.s. De kosten vanaf Praag zullen uit een I.U.S.- fonds worden betaald.

Eind juni j.l. vond te Den Haag de oprichtingsvergadering plaats van de vereniging "Friends of Free China", een groepering welke sympathiseert met TCHANG Kai-Chek. Een groot aantal Nederlandse prominenten werd daarbij uitgenodigd. De Ambonezenleider MANUSAMA, die circa een jaar geleden een bezoek bracht aan Formosa, zou bij de voorbereidingen tot oprichting van deze groepering zijn ingeschakeld.

### Economie en Financiën.

De van de zijde van het communistisch blok op nieuw verklaarde bereidheid om de handel met het Westen uit te breiden enerzijds en de economische recessie-verschijnselen in de Westelijke landen anderzijds hebben pogingen van het bedrijfsleven gestimuleerd om Russische orders te verkrijgen. Wanneer de heersende verwachting wordt vervuld, dat ongeveer een derde van de vigerende Cocon- verbodsbepalingen zal komen te vervallen, zouden de kansen op dit gebied kunnen worden vergroot en daarmee de mogelijkheden van contacten tussen Oost en West.

Enige Nederlandse zakenlieden bezochten individueel communistisch China; nadat een delegatie van Nederlandse zakenlieden de toegang was geweigerd.

Industriediamant en gediamanteerde werktuigen waren in de afgelopen maanden object voor clandestiene handel met het Oostblok, waarbij I.G.- legaties een schakel bleken te kunnen vormen. In een geval, waarin levering rechtstreeks aan een zodanige legatie plaats vond, is een justitieel onderzoek ingesteld, waarbij de juridische vraag zich voordoet of in casu sprake is van "uitvoer" zonder vereiste vergunning.

De burgerstrijd in Indonesië lokte verschillende - over het algemeen onbetekenende - zakenlieden tot een pogen om met de levering van oorlogsmateriaal aan de strijdende partijen een goede slag te slaan. In geen der onderzochte gevallen hebben de wapenhandelaren in spé succes kunnen boeken als gevolg van de amateuristische opzet, het gebrek aan fondsen van Indonesische zijde en/of de Nederlandse overheidsbepalingen op dit gebied.

Evenmin vermochten de aanhoudende berichten over wapenleveringen aan de opstandige Franse gebieden,

-8-

waarbij op de een of andere wijze ons land betrokken zou zijn, na onderzoek iets tastbaars opleveren.

Het onderzoek naar de financiële toestand van de bij het uitgeven van "De Waarheid" betrokken communistische bedrijven heeft aangetoond, dat de exploitatie van genoemd blad over 1956 een verlies heeft opgeleverd in de orde van grootte van 150.000 gulden.

Opnieuw is gebleken, dat een belangrijke verlichting van de financiële moeilijkheden wordt verkregen doordat de zeer talrijke obligatiehouders geen rente of aflossing van uitgelote Waarheidsobligaties vorderen.

### Preventieve Beveiliging.

#### Algemeen.

Door het vertrek van enkele ambtenaren en het doorwerken van de in de vorige verslagperiode begonnen herindeling van werkterreinen onderging de taakverdeling in de afdeling enige wijziging en konden enkele vereenvoudigingen worden ingevoerd.

Voornamelijk met het oog op de voortgezette opleiding van de veiligheidsambtenaren op het gebied van maatregelen en achtergronden van de beveiliging, werd met een methode van probleem-behandeling in uit veiligheidsambtenaren geformeerde werkgroepen, begonnen die van veel nut blijkt voor de beveiligingstechnische vorming van die ambtenaren.

Het werk van de afdeling in de loop der jaren heeft er toe geleid, dat thans een goed hanteerbaar systeem bestaat m.b.t. principes en techniek van de beveiliging van gerubriceerde informatie. Terwijl de werkgroepen dit systeem in onderdelen onderzoeken en aangepast houden aan de eisen van het ogenblik, is het belangrijkste de behoorlijke toepassing van dat systeem op al die punten te verkrijgen, waar informatie berust die van belang is voor de veiligheid van de staat. Hiertoe zal in sterker mate dan dit tot nu toe is gebeurd de opvoeding in beveiligingszin van aldiegenen, die dergelijke informatie hanteren, moeten worden ter hand genomen, met name bij de Departementen van Algemeen Bestuur, waar aan dit belangrijke onderdeel van de beveiligings-activiteit weinig aandacht werd besteed. In de verslagperiode werd hiermede op bescheiden schaal begonnen. Bij verschillende zich voordoende gelegenheden werd het belang van de beveiligings- opvoeding met de voor de invoering van beveiliging verantwoordelijke personen bij Ministeries en bedrijven naar voren gebracht. Dankbaar werd hierbij gebruik gemaakt van het van geallieerde zijde verkregen instructie- materiaal. In dit verband kan hierbij worden vermeld, dat de door de Nato vervaardigde beveiligingsfilm thans is gereed gekomen en ook in Nederland beschikbaar is.

De inspecties op het beheer van gerubriceerde Nato informatie bij alle civiele Departementen vond



-9-

voortgang en kon voor een groot deel door personeel van de secties in de rang van Veiligheidsambtenaar worden uitgevoerd. Dit werk was eveneens zeer geschikt om hun insicht in het werken van de beveiliging te verdiepen en bevorderlijk voor hun animo in het werk. Ook de vertegenwoordiging bij de Havo en de ambassades te Londen en Parijs werden bezocht om de stand van de beveiliging van NATO/WEU- gegevens te controleren. Bij deze inspecties kwamen allerlei leentjes en tekortkomingen aan het licht die aantonen hoe nodig het is, dat van tijd tot tijd een wakend oog op de toepassing van de beveiligingsvoorschriften wordt gehouden.

Met het beveiligingsapparaat van de krijgsmacht-delen werd het gebruikelijke informele overleg voortgezet, dat in zeer goede harmonie bleef verlopen. De chefs van de militaire beveiligingsbureaux werden uitgenodigd deel te nemen aan de jaarlijkse bijeenkomst van beveiligings-functionarissen bij het bedrijfsleven om zodoende meer vertrouwd te raken met de in die sector zich voordoende vraagstukken en behoeften.

Na het overlijden van de Beveiligingsambtenaar van de Dienst neemt de ambtenaar van de afdeling, die sitting heeft in de Beveiligings Commissie tijdelijk de functie van BVA waar.

### Gebieden van beveiliging.

#### Overheid.

Bij het Staatsbedrijf der P.T.T. werd het Rubriceringsvoorschrift 1949 ingevoerd.

Overleg werd gepleegd met het Ministerie van O.K. en W. en met BuZa. t.a.v. de aanvaarding van gerubriceerde research-opdrachten door de Universiteiten. Dit om te bereiken, dat men slechts met volledig insicht in de gevolgen van de noodzakelijke beveiligings beslissingen entrent het aanvaarden van dergelijke opdrachten sal nemen.

Een ontwerpvoorschrift voor de beveiliging van de eigen Dienst kwam gereed.

Voor zover bekend is de door het Ministerie van BuZa. op te stellen instructie voor de beveiliging van de Nederlandse diplomatieke vertegenwoordigingen nog niet gereed gekomen.

Het belangrijke vraagstuk van het rubriceren van informatie, wanneer de noodzaak tot geheimhouding niet meer bestaat, maakte een onderwerp van bespreking uit met de Voorzitter van R.V.O./T.N.O.

#### Particuliere sector.

Het aantal gerubriceerde opdrachten van de Krijgsmacht is verminderd. Er zijn thans verschillende bedrijven waarmee in verband met deze opdrachten jarenlang contact is onderhouden en die thans niet meer over gerubriceerde opdrachten beschikken. Wanneer dit door de betrokken bedrijven op prijs wordt gesteld wordt het contact op eenvoudige schaal gehandhaafd om de mogelijkheid in stand te houden deze bedrijven weer direct voor gerubriceerde opdrachten te kunnen inschakelen.

Een Nato- opdracht, welke met een zeer hoge rubricering bij een firma hier te lande was geplaatst, kon na moeizame onderhandeling met de opdrachtgevende Noorse instantie tot een juiste graad van rubricering worden teruggebracht, hetgeen de bereidheid van de firma om een behoorlijke beveiliging te organiseren deed toenemen. Ook hier werd ondervonden, dat overdrijven van de beveiligingsnoodzaak er soms toe leidt de bereidwilligheid tot het treffen van verantwoorde maatregelen te doen verdwijnen.

#### Internationale overeenkomsten.

Het tot stand komen van het beveiligingsreglement Suraten gaf nog verschillende moeilijkheden. Het principe dat de beveiliging van informatie in het Parlement, indien nodig, op andere wijze dan volgens een dergelijk reglement dient te geschieden, vond slechts moeizaam erkenning en de wijze waarop de uitzondering wordt geregeld is niet als bijzonder geslaagd te beschouwen. De aanvaarding van het reglement door de Raad moet nog geschieden.

Ten aanzien van de beveiligingsbepalingen die van kracht zouden worden, wanneer hier te lande op bi-laterale basis tot productie van geleide projectielen zou worden overgegaan, werd door tussenkomst van de Minister van Oorlog contact opgenomen met het Hoofd van M.A.A.G.- Nederlands. Dit onderhoud heeft verhelderend gewerkt, speciaal met het oog op de door de Ver. Staten geformuleerde eisen op het gebied van de personele beveiliging waartegen bezwaren bestonden.

Enige groepen industriële experts, die in het kader van een eventuele "guided missiles"-productie de Ver. Staten hebben bezocht, hebben ervaren hoe groot de waarde is, die aldaar aan de beveiliging van deze activiteit wordt gehecht en zij hebben na terugkeer in ons land hun directies van het belang van een goede beveiliging op de hoogte gesteld. Overigens liet het er naar uit, dat een inschakeling van Nederland in een geleide projectielen productie niet op bilaterale basis zal geschieden, doch veeleer op multilaterale in Nato- verband.

In dit verband wordt van groot belang de uitwerking van de beveiliging voor een gerubriceerde gecoördineerde productie door fabrieken in verschillende Navo- landen gezamenlijk.

Dese kwestie vertoont veel overeenkomst met de beveiliging van de infra- structuur opdrachten, waarvan in Navo- verband een regeling is ontworpen, die binnenkort van kracht zal worden verklaard.

Het Hoofd van het Nato Security Bureau verrichtte een inspectie van het cosmic- archief van het Ministerie van BuZa. Deze inspectie gaf geen aanleiding tot opmerkingen van enig belang. Genoemde functionaris heeft tevens een bezoek gebracht aan een beveiligd bedrijf om enig inzicht te verkrijgen in de wijze waarop gerubriceerde informatie bij de industrie in Nederland wordt beveiligd. Dit bezoek is zeer bevredigend verlopen.

-11-

Noeilijkheden ondervonden bij de aflevering van gerubriceerde zendingen afkomstig van het Shape Air Defense Technical Centre door de Nederlandse diplomatieke vertegenwoordigingen in het buitenland leidden tot een rondschrijven van het Ministerie van BuZa, waarin nadere richtlijnen tereake aan de diplomatieke posten zijn verstrekt. Het verkrijgen van een behoorlijke regeling van de beveiliging van gerubriceerde subcontracten van het SADTC met firma's in het buitenland, vergde de nodige onderhandelingen, die nog niet zijn afgesloten.

Het overleg met de militaire veiligheidsdiensten om te komen tot een verantwoorde beveiliging van de militaire pijpleiding voor de bevoorrading met benzine en olie werd beëindigd.

### Beveiligingspraktijk.

#### Personeel.

De N.V. Holl. Signaal Apparaten fabriek diende een aanvraag in om ontheffing van het in artikel 6 lid 1 gestelde verbod van het B.B.A. t.a.v. een 7-tal werknemers, waarop aan de Minister van Sociale Zaken inlichtingen werden verstrekt met betrekking tot hun politieke betrouwbaarheid. Deze maatregel was nodig geworden omdat door sluiting van een aparte werkplaats, waar ongerubriceerde orders werden gemaakt, het daar vrijkomende personeel naar de hoofdfabriek moest worden overgeplaatst. Daar onder bevonden sich personen, die juist daar tewerk gesteld waren, omdat zij niet toegelaten konden worden tot de gerubriceerde opdrachten. Aangesien de mogelijkheid hen buiten de militaire gerubriceerde opdrachten te houden thans verviel, heeft de werkgever, gebonden aan de Beveiligingsbepalingen van gerubriceerde Regeringsopdrachten - gemiddend de bewuste ontheffing aan te vragen, welke ook is verleend. Tegen het daarop volgende ontslag is een der betrokken werknemers in beroep gekomen. Bij de Kantonrechter te Zaandam; zijn vordering werd hem echter ontzegd, waarbij de rechter heeft aangenomen, dat uitgaande van de objectiviteit van de beschikbare gegevens - afkomstig van de B.V.D. - de werkgever niet anders heeft kunnen handelen en het gegeven ontslag derhalve niet als kennelijk onredelijk kan worden beschouwd.

Ten aanzien van de mogelijkheid tot ontslag van extremistisch gezinde ambtenaren in functies, waarin de veiligheid van de Staat in het geding is, valt geen voortgang te melden. Veel werk moest worden verset om ten aanzien van een belangrijk aantal politiek extreem gezinde P.T.T.- ambtenaren vast te stellen, welke politieke gegevens als uit "open" dan wel uit "gesloten" bron afkomstig zijn, waarbij in het laatste geval tevens moet worden nagegaan of deze gegevens in aanmerking zouden kunnen worden gebracht zonder afbreuk te doen aan de noodzakelijke bronbeveiliging.

Het grootste deel van hen is werkzaam in functies waarin de veiligheid van de Staat niet in het geding is.

-12-



-12-

De veranderingen in de personeelsonderzoeken, die bij van kracht worden van de Wet op de Justitiële Documentatie zullen moeten plaatsvinden, werden nader onderzocht. De plaats die in deze Wet wordt ingeruimd aan de Veiligheidsdiensten en de mogelijkheden die men deze diensten wil geven ter vervulling van hun taak vormden herhaaldelijk een punt van overleg.

### Materieel.

In het overleg in de Commissie Bescherming Waterbedrijven werden richtlijnen voor de beveiliging van Waterbedrijven tegen sabotage opgesteld. Deze zullen als bijlagen worden opgenomen in het voorschrift "Bescherming Waterbedrijven met het oog op oorlogsomstandigheden".

Het blijft nog een open vraag of deze zeer wenselijk geoordeelde vorm van samenwerking met de bescherming tegen oorlogsgeweld ook bij de electriciteits- en gasbedrijven zal kunnen worden gerealiseerd.

In de praktijk is gebleken, dat vele stalen kasten die worden gebruikt voor het opbergen van gerubriceerde documenten van een sluitingsysteem zijn voorzien, dat vrij eenvoudig door middel van forceeren is te openen. Deze kwestie is nader onder de loupe genomen en enkele eenvoudig aan te brengen verbeteringen werden uitgewerkt, welke het openen van de kasten zonder bezit van de sleutel wel haast onmogelijk maken. Deze verbeteringen worden thans succesvol aangebracht aan alle stalen kasten bij de Dienst aangebracht.

### Technisch.

In de verslagperiode werd veel aandacht besteed aan de afweer tegen het gebruik van clandestiene af luister-apparatuur, welk begrip voortaan aangeduid zal worden als "technische beveiliging". Dit is een veelomvattend technisch onderwerp en het nodige zal nog moeten worden gedaan om te kunnen geraken tot een goed georganiseerde afweer tegen dit gevaar. Met name bij sommige Nederlandse beveiligde objecten in het buitenland is deze zaak acuut omdat de eventuele gevolgen van het subversief af luisteren mede in verband met de in het algemeen nog niet op een hoog peil staande individuele beveiligingsdiscipline van handelaren van staatsgeheimen, tot zeer ongewenste gevolgen op beveiligingsgebied zouden kunnen leiden.

### Inwendige Veiligheid.

De afdeling bleef nauw betrokken bij het overleg t.a.v. de maatregelen, nodig voor het handhaven van de inwendige veiligheid in bijzondere omstandigheden. De conclusie die werd bereikt in de afdeling Inwendige Veiligheid, dat coördinatie van de maatregelen voor bescherming, beveiliging en bewaking noodzakelijk is, zal van grote invloed moeten zijn op het werk van de

-13-

afdeling. Dit sal speciaal het geval zijn daar waar de beveiliging alleen tegen sabotage gericht is.

#### Visa Emigratie.

De werkzaamheden op dit gebied vallen buiten de normale beveiligingstaak van de afdeling doch zijn om organisatorische redenen ondergebracht bij de sectie Beveiliging Overheid; zij vonden normaal voortgang. Het aantal bezwaarschriften van aspirant emigranten, die meenden dat zij om redenen van politieke aard niet werden toegelaten was in vergelijking met andere perioden groter.

#### Opleiding en instructie.

Bestudering van de vraag hoe de beveiliging verbeterd kan worden leidde tot het inzicht, dat de afdeling zich meer intensief zal moeten bemoeien met de opvoeding in beveiligingszin van degenen, die gerubriceerde informatie hanteren. Ook sal de afdeling daarbij zelf een belangrijker bijdrage moeten leveren dan tot dusverre is gedaan. Overleg hierover met de afdeling opleidingen is gaande.

#### Exploitatie Buitenland.

Met een Franse dienst - onderdeel van de Sûreté Nationale - waarmee enige jaren geleden gedurende korte tijd rechtstreekse verbindingen waren onderhouden, werden opnieuw relaties aangeknoopt; de mogelijkheid bestaat, dat door deze verbinding de uitwisseling van gegevens ontrent de P.C.F. en de G.P.N. en hun onderlinge verhouding kan worden verbeterd.

Van verschillende zusterdiensten werden talrijke rapporten ontvangen, deels studiemateriaal, deels zakelijke gegevens bevattende.

Van de Franse dienst werden rapporten ontvangen over de werkzaamheden van het "Comité International de Solidarité" en over "la coördination par le communisme international des manifestations afro-asiatiques de masse", resulterende o.a. in de "Conférence de solidarité des peuples d'Asie et d'Afrique", die in december 1957 in Kaïro is gehouden. De Engelse dienst leverde een uitvoerig rapport over de in november 1957 te Moskou gehouden conferentie van communistische partijen ter gelegenheid van de 40-jarige herdenking der Russische revolutie, terwijl de Duitse dienst een grondig overzicht van honderden pagina's over "Die Tätigkeit der Nachrichtendienste des Sowjet Blocks in der Deutschen Bundesrepublik 1957" produceerde. Van de Amerikaanse dienst werd verder zoals gebruikelijk wederom veel studiemateriaal ontvangen over het wereldcommunisme (o.a. "International Communism and Youth: the challenge of the 1957 Moscow Festival, Status and prospects of international communism and communism in Eastern-Europe").

In mei j.l. werd deelgenomen aan de voorjaarsvergadering van het NAVO "Special Committee" te Parijs. Besloten werd o.a. tot regelmatige uitwisseling van gegevens via het Secretariaat omtrent Russische- en Satelliet diplomaten, die in één der bij de NAVO aangesloten landen tot "persona non grata" zijn verklaard of aan wie "agrément" is geweigerd, terwijl ter volgende vergadering een beslissing zal worden genomen omtrent het voorstel bij het Secretariaat een centraal kaartregister samen te stellen van alle Russische- en Satelliet diplomaten, die ooit in de bij de NAVO aangesloten landen zijn geaccrediteerd geweest. Deze kaarten, die alleen persoonlijke gegevens van de betrokkene zullen bevatten, zouden kunnen dienen als naslag ten behoeve van het NAVO-land, waar voor een Russische- of Satelliet diplomaat agrément is gevraagd; in geval betrokkene voorkomt ook aan het NAVO-land, waar hij vroeger geaccrediteerd is geweest rechtstreeks om nadere inlichtingen kunnen gevraagd worden.

Het Comité besloot eveneens in studie te nemen de "Security aspects of calls by Soviet Bloc civil aircraft and ships in NATO-countries", zulks ten gevolge van de omvangrijke toename van het hierbedoelde verkeer, terwijl ook de "Security aspects of the Hungarian refugee programme" nogmaals onder het oog zullen worden gezien. De "Emergency planning in the security field" zal verder worden behandeld met een studie over de "Wartime problems of counter-intelligence agencies".

### Opleiding, Voorlichting en Studie.

#### Opleiding.

Het aantal functionarissen van B.V.D. en verbindingen dat een basisopleiding volgt is thans praktisch beperkt tot nieuw personeel. Het verloop m.b.v. degenen, die in Nederland betrokken zijn in het inlichtingen- en veiligheidswerk is toch nog zodanig, dat jaarlijks zeker een viertal basiscursussen (van 6 weken) gegeven moet worden. Een groot gedeelte van de cursisten dat de basiscursus volgt, krijgt nog een verdere opleiding d.m.v. een informatiecursus (duur 3 weken) en een observatiecursus (duur 4 weken). Deze cursussen dienen elk ongeveer 5 maal per jaar gegeven te worden, daar het aantal deelnemers niet zo groot kan zijn als bij een basiscursus.

Sinds kort is een aanvang gemaakt met de selectie van cursisten voor de basiscursus. Herhaaldelijk bleek de laatste tijd dat er cursisten waren wier algemene ontwikkeling te gering was om de cursus met goed gevolg te kunnen doorlopen. Niet alleen betekende dit teleurstelling bij afwijzing voor het examen, maar eveneens een ongunstige beïnvloeding van het gemiddelde peil van een klas cursisten. Van deze gevallen bleken er verschillende zelfs totaal ongeschikt voor het inlichtingen- en veiligheidswerk. Vaak bleek dit eerst ten volle op het examen, dus na 6 weken. Om aan al deze bezwaren tegemoet te komen is thans een test ingesteld



-15-

welke een dag duurt en tot doel heeft vast te stellen of de betrokkene voldoende algemene ontwikkeling, inzicht en belangstelling heeft om met enige kans op succes de basiscursus te kunnen volgen. Daar dit nimmer in een dag volledig valt vast te stellen, zullen bij deze test slechts afgewezen worden degenen, die de verschillende tests niet uitgesproken slecht resultaat afleggen.

Doordat geen grote aantallen cursisten meer opgeleid behoeven te worden, kan meer aandacht besteed worden aan intensivering van de opleiding van B.V.D.-personeel. Een 14-tal onderzoekingsambtenaren volgde een speciale cursus op het gebied van conspiratieve techniek.

### Voorlichting.

In het kader van de voorlichting is vooral vermeldenswaard een aantal z.g. "Heelsum conferenties". Evenals het vorig jaar werden deze bijeenkomsten bezocht door een tweetal categorieën: politie en beveiligingsfunctionarissen. Terwijl verleden jaar de Korpschefs van de grote gemeenten uitgenodigd waren, namen dit jaar deel de Korpschefs van de kleinere gemeenten. Voor de beveiligingsfunctionarissen werd een tweetal conferenties belegd, één voor functionarissen uit bedrijven en instellingen waarmee de B.V.D. regelmatig in contact staat en voor wie beveiliging een hoofdtak is, en één voor de met beveiligingsverantwoordelijkheid belaste functionarissen uit bedrijven waarmee de B.V.D. in een wat minder nauw contact staat en voor wie beveiliging een neven-tak is. De bedoeling van deze bijeenkomsten was wederom het contact te versterken en de deelnemers op de hoogte te stellen van de nieuwste ontwikkelingen in bewegingen en activiteiten welke object van belangstelling van de B.V.D. zijn.

Door het verminderd aantal nieuwe cursisten kan niet slechts de opleiding verdiept en uitgebreid worden, maar ook de voorlichting. Een voorbeeld hiervan is de voorlichting aan B.P.M.-functionarissen. Een groot aantal voor hetwelk dit nodig geoordeeld wordt is thans voorgelicht over beveiliging. Voor enkele functionarissen die in het algemeen reeds voorgelicht waren en die in verband met hun functie eigenlijk over wat meer kennis moesten beschikken, is een aantal extra voordrachten gehouden. Deze voordrachten werden gevolgd door discussie, waardoor allerlei problemen die vooral te maken hebben met de personele zijde van de beveiliging wat nader belicht konden worden.

### Studie.

Ten dienste van de opleiding en de voorlichting beschikt de afdeling "Opleiding" over een studiedocumentatie. Deze is opgebouwd uit gegevens, die afkomstig zijn uit open en officiële bronnen, van eigen dienst en buitenlandse zusterdiensten. Deze studiedocumentatie voldeed niet geheel en is daarom gereorganiseerd.

-16-

Dese reorganisatie is onlangs gereedgekomen, waarbij gebleken is dat de betekenis van deze documentatie uitgaat boven die van hulp aan de opleiding en de voorlichting. Zij vormt een basis ter nadere bestudering van allerlei algemene en bijzondere aspecten van het inlichtingen- en veiligheidswerk en is daarom ook van belang voor de andere afdelingen van de dienst.

### Centrale Documentatie.

De in het vorig panorama aangekondigde personeelsvermindering met 8 personen i.v.m. de bestedingsbeperking kreeg gedurende het afgelopen semester haar beslag.

Helas ging de verwachting, dat de te verrichten werkzaamheden, i.v.m. de bestedingsbeperking ook elders, iets zouden verminderen, niet in vervulling; het aantal bij de centrale documentatie ontvangen stukken vertoonde een constante neiging tot stijgen.

Zo werden er bijvoorbeeld in het 1e halfjaar 1958 20.973 poststukken ontvangen tegen 20.115 gedurende het overeenkomstige semester van 1957. Uit de aard der zaak komen hier de interne stukken nog bij.

Getracht werd de werkzaamheden bij de Agenda te verminderen door bepaalde groepen routine-stukken niet meer volledig vast te leggen.

Desondanks moesten vermeerderde werkzaamheden opgevangen worden door minder medewerkers, waardoor op dezen een extra zware wissel getrokken moest worden. De gevolgen hiervan werden des te zwaarder gevoeld, doordat de afdeling te kampen had met een abnormaal hoog aantal ziekte-dagen.

Wederom namen enige personeelsleden met succes deel aan dienst-cursussen en cursussen voor het diploma archiefversorging.

Uit de archieven werden 33.082 maal dossiers geraadpleegd tegen 26.054 maal gedurende het laatste halfjaar van 1957 en 24.202 maal gedurende de eerste helft van dat jaar.

Het aantal naslagen in de centrale kartotheek liep wederom terug en viel van gedurende het 2e halfjaar 1957 tot gedurende het 1e halfjaar van 1958.

Het gebruik van de bibliotheek liep eveneens terug: tegen 1105 boeken en 836 tijdschriften gedurende de 2e helft van 1957 werden in de 1e helft van 1958 1.035 boeken en 339 tijdschriften uitgeleend.

Ook ten aanzien van nieuwe aanschaffingen en abonnementen t.b.v. de bibliotheek wordt een ernstige besuiniging doorgevoerd. Aangesien de abonnementen hoofdzakelijk jaar-abonnementen zijn, zullen de resultaten hiervan eerst in 1959 blijken.

### Algemene Zaken.

In verband met de opgelegde inkrimping van de Dienst, welke vóór ultimo van het jaar tot 600 man moet worden teruggebracht, wordt regelmatig gestreefd

-17-

naar vermindering van personeel. Ultimo juni is de sterkte teruggebracht tot 608 man. Als gevolg van een aantal vrijwillige opwachtdgeldstellingen en een klein aantal gedwongen afvloeiingen is het echter aan geen twijfel onderhevig, dat ultimo 1958 het verplichte aantal van 600 man zal zijn bereikt.

In totaal zijn thans 13 man voor afvloeiing in aanmerking gebracht, terwijl vermoedelijk nog 4 man zullen volgen.

Bij de afvloeiing is er tot nu toe naar gestreefd om geen onderscheid te maken tussen personeel dat als minder valide arbeidskracht is aangetrokken en het overige personeel dat op de normale wijze aan de Dienst werd verbonden. Mocht de inkrimping zich in 1959 voortzetten, dan zal het echter niet meer mogelijk zijn de minder valide krachten te handhaven.

De werving van het vrouwelijk personeel blijft nog steeds moeilijkheden ondervinden. Binnenkort zullen er weer acht vacatures zijn, terwijl noodgedwongen twee vrouwelijke krachten, die de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt, als typiste moesten worden aangehouden. Het laat zich niet aanzien, dat aan het tekort aan vrouwelijke krachten voorlopig een einde zal komen. Voor de Dienst levert dit te meer bezwaren op, omdat niet, zoals elders gebeurt, van de hulp van particuliere steno-type-bureaus kan worden gebruik gemaakt. Ook de wat betere salariëring dan elders in de Overheid blijkt niet een voldoende stimulans te zijn om de werving volledig te doen slagen. Daarnaast bestaat de moeilijkheid, dat de noodzakelijkerwijze langdurige voorbereiding bij de werving, het ontbreken van contact met publiek e.d. factoren, belemmerend werken op het indiensttreden van vrouwelijk personeel.

Met de Commissie van Overleg zijn wederom verschillende punten in behandeling genomen. Hiertoe behoren onder meer de afwikkeling van het besluit plaatselijk vervoer en verblijf, het vaststellen van een vaste reissom voor het personeel van een bijzondere sector en de herziening van de vergoeding voor diensttelefoonaansluitingen. Verder heeft de toekenning van de zgn. 2e rechercheurstoelage wederom een punt van discussie uitgemaakt. Deze aangelegenheid verkeert momenteel in een zodanig stadium, dat vanwege het Ministerie een bespreking zal worden gevoerd met vertegenwoordigers van de Ambtenarendelegatie.

Met de Overlegcommissie is informeel de invoering van de methode van personeelsbeoordeling besproken en toegelicht. Het ligt in de bedoeling om in de herfst hiermede in de Dienst een aanvang te maken.

13-8-1958.